

Referat fra møte i Menneskerettighetsutvalget (MRU) den 21. januar 2025 kl. 12-16

Møterom: Nidaros

Til stede: Petter Wille, Johan Hindahl, Hans Morten Haugen, Vibeke Blaker Strand, Lisa Winther, Anne Skjelmerud, Anne May Agerup, Marius Storvik (digitalt), Kjetil Fretheim, Katarina Sirris Karantonis (sekretariatet).

Frafall: Vigdis Vevstad

MRU 1/25

Velkommen og godkjenning av møteinnkalling og referat v/ Petter

Møteinnkalling og referat godkjent.

MRU 2/25

Rammer for arbeidet

- **Gjennomgang av mandatet til MRU v/Petter.**
Mandatet gjennomgått. Petter understreket at MRU sine dører er åpne for innspill og bestillinger.
- **Prioriterte områder for MRU v/Petter**
Prioriterte områder er: migrasjon, rasisme, diskriminering, trosfrihet, andre aktuelle saker der menneskerettighetene trues.
Petter nevnte at trusler mot rettsstatsprinsipper, sivilsamfunnets trangere arbeidskår, mindre støtte til frivillige organisasjoner, og at rettsvesenets selvstendighet undergraves er prioriterte temaer i det europeiske nettverket for nasjonale menneskerettighetsinstitusjoner.

Man må være forberedt på endringene i USA på menneskerettighetsfeltet etter presidentinnsettelsen.

- **Økonomisk situasjon/nedbemanning i Den norske kirke v/Katarina**
Dette vet vi per 21.1.25: Det skal nedbemannes minst 65 stillinger i rettssubjektet, derav 35 i Kirkerådets administrasjon. Nytt organisasjonskart er tegnet og stillingsbeskrivelser gjort kjent. Nå skal ansatte kompetanse kartlegges før vi vet hvem som innplasseres og hvem som er overtallige den 7.2.

Forslag fra medlem av MRU om å ha digitalt Kirkemøte annet hvert år som et innsparingstiltak.

Oppfølging:

Katarina vil holde MRU oppdatert når det gjelder forhold som har betydning for utvalgets arbeid.

MRU 3/25

Innspill til uttalelse fra Mellomkirkelig råd om: *Menneskerettighetene under press* v/Petter

MRU skal skrive et utkast til uttalelse til MKR sitt møte den 25.-26.2. Temaet er i tråd med prioriterte områder for Menneskerettighetsutvalget 2024–2027 punkt 4: «Andre aktuelle saker der menneskerettighetene trues».

Arbeidsutvalget hadde utarbeidet et utkast til uttalelse som ble delt med MRU før møtet. MRU ble bedt om å gi overordnede eksempler på viktige menneskerettsutfordringer.

Det kom gode innspill om utsatte grupper, anbefalte tiltak og struktur av dokumentet.

Oppfølging:

Arbeidsutvalget innarbeider innspillene i utkastet som skal legges fram for Mellomkirkelig råd.

MRU 4/25

Handlingsplan for oppfølging Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport – Hva kan MRU bidra med? v/Berit Hagen Agøy

Handlingsplanen ble vedtatt av Kirkerådet i desember 2024. Oppfølging av tiltakene må sees i sammenheng med ressursituasjonen i Den norske kirke.

Berit gjennomgikk hovedområdene i planen: Kunnskap og kompetanse, erkjennelse og forsoning, trosopplæring, rekruttering, språk, tro og kultur, rettigheter, samarbeid, utredning fra arbeidsgruppen for kvensk kirkeliv, rapport fra samisk utvalg.

Det er viktig å starte en erkjennelsesprosess. Det skal bl.a. utarbeides en ressurs til bruk i menighetene som kan legge til rette for gode samtaler om forsoning i lokalsamfunn.

MRU kan særlig ha en rolle i oppfølging av området «Rettigheter» med følgende tiltak:

Tiltak 19: Påpeke rettighetsbrudd som begås av norske myndigheter.

Tiltak 20: Støtte rettighetshavere.

Tiltak 21: Utarbeide sak til KM-26 om rasisme. (MKR forslag).

Momenter fra samtalen

- MRU kan spille inn til flere tema som utdyper handlingsplanen.
- Det er lite rettighetsfokus i Stortingets vedtak.
- Har kirken opptrådd som kirke eller som stat når overgrep ble begått?
Embedsmenn fra kirken har jobbet for å oppfylle kongens politikk. Kirken lot seg bruke av staten. En del av kirkens opprydning handler om å identifisere hvordan kirken har vært et redskap for staten.
- Hvordan tenke på menneskerettigheter framover? Det kan være som et rettslig redskap bundet til staten der kirken har et ansvar for å påpeke krenkelser. Den andre måten er å se på menneskerettighetene som et rettslig ansvar som forplikter kirken. Vi som kirke bør i hvert fall ta et ansvar internt. Dette får betydning for arbeidet med sannhet og forsoning.
- Dersom det skal opprettes nye kategoriale menigheter bør det være ut fra en teologisk og ekklesiologisk begrunnelse.

Kommentarer fra Berit:

- I løpet av 2025 skal det opprettes en midlertidig nasjonalt kvensk/norskfinsk råd/utvalg som skal forberede et permanent organ. En utfordring er hvorledes dette organet skal velges.
- Hamar bispedømme har et særlig ansvar for kontakten med skogfinske miljøer.
- Få sider om kirken i rapporten om sannhet og forsoning. Kirken hadde en sammensatt rolle. Aktører i kirken handlet ulikt. Vi skulle visst mer om kirkens rolle, vi trenger mer forskning. Kirken har et selvstendig ansvar, blant annet når det gjelder fornorskning, språk og skole.

Oppfølging:

Rapport fra samisk utvalg sendes ut til MRUs medlemmer. Kapittel om samers rettigheter i Den norske kirke anbefales lest.

Samisk utvalg ønsker at kirken pålegger seg selv de samme forpliktelsene som staten har når det gjelder ivaretagelse av urfolks rettigheter. Det er ønskelig at MRU ser på dette. Hvilken betydning har skillet mellom å være en juridisk og en moralsk pliktberer? Et annet spørsmål er knyttet til kategoriale menigheter, og i hvilken grad vi skal ha flere slike menigheter.

MRU 5/25

Anbefalinger til Mellomkirkelig råd om Den norske kirkes arbeid mot rasisme v/Katarina og Einar Tjelle

Einar informerte om usikkerheten med ressursituasjonen framover. Ledergruppen vil vente med å avgjøre saken til vi vet at vi har kapasitet til å gjennomføre den. Det er ønskelig å dra nytte av synergier mellom pågående prosesser, gjøre prioriteringer og å ha et internasjonalt fokus.

Momenter fra samtalen:

Hva er viktig å fokusere på?

- Det er mer splittelse, en forverret retorikk mot noen grupper.
- Vi ser mer autoritære regimer internasjonalt.
- Kirken bør støtte systematiske initiativer, som nasjonale handlingsplaner.
- For å få troverdighet er det viktig å vise at det kan være rasisme i kirken også. Det finnes mangfoldsutfordringer i kirken, som uenighet om kvinnelige prester. Noe roller og tillitsverv vanskelig tilgjengelig for noen grupper.
- På hvilket nivå skal fokuset være? Hverdagsrasisme i Norge bør adresseres, rasisme på mikronivå.
- Er flyktningpolitikken rasistisk? Politivold i Norge. Strukturelt nivå. Folk blir diskriminert på bussen, ikke bare av staten.
- Kan handle om ulike grupper: Urfolk, utenforskap, kjønnsidentitet.
- Hvordan kirken kan bygge opp beredskap mot rasisme og diskriminering bør være et viktig fokus.
- Nulltoleranse for rasisme er et godt mål. Vi må være tydelige mot rasisme.
- Reflektere over de endringene som skjer i verden.
- Definere hva vi må tenke likt om, og hva som kan være forskjellig.
- Kirkemøtet kan gi en retning ved å gi en uttalelse, det er ikke uvesentlig.
- Hvorfor så lite mangfold i menigheter? Handler det om kultur eller mikroaggresjon/rasisme? Hvordan snakker vi om våre tilbud utad?
- Hvordan skape holdningsendring i kirken?
- Usikker på innrammingen av saken. Bør det være rasisme eller diskriminering? Forslag om: Inkluderende fellesskap. Liv i mangfoldige fellesskap. Conviviality, the art and practice of living together.
- Oslo bispedømmes ansatte har lært om antisemittisme. Det trengs bevissthet om hvordan man formidler bibeltekster, og om hvilken retorikk som brukes i møte med barn og ungdom.
- Hvem deltar på kirkens arrangementer? Vi bør fokusere på inkludering.

- Kirken har et majoritetsansvar. Vi kan havne i en diskriminerende rolle.
- Fremvekst av høyreekstremisme, anti-woke-bevegelse, Trump. Polariserings. Hvordan skal vi som kirke tenke om dette? Hva skal vi gjøre? Det finnes et radikaliseringsutvalg i vestlige bydeler. Det er mye skjult høyreekstremisme blant norske ungdommer. Kirken kan bruke sin posisjon i konfirmantundervisning til å sette rasisme på agendaen og jobbe for å skape en holdningsendring.
- Hvor enige må vi være for å bygge fellesskap? Menigheter bør bringe sammen folk som er uenige og snakke sammen.

Hvordan jobbe mot rasisme?

- Samle og tilgjengeliggjøre ressurser.
- Bevisstgjøring er et mål. Skape bevissthet om det ubevisste.
- Ha en internasjonal horisont: Hva gjør Kirkenes verdensråd? Hva kan vi lære av den internasjonale debatten?

Ressurser:

- Framtiden bor hos oss.
- «Sier vi» fra Kirkelig dialogverksted.
- HL-senteret har mye bra materiell.
- Ressurspersoner på MF som har fokus på demokrati og medborgerskap. Inkludering og deltakelse.

Oppfølging:

Katarina innarbeider innspillene i notat til Mellomkirkelig råd om kirkens antirasistiske arbeid.

MRU 6/25

Orienteringer v/Katarina

- **Konvertittsaken for Høyesterett og kronikk (og kronikk om Afghanistan)**

Bispemøtet v/preses har sendt et skriftlig innlegg til belysning av allmenne interesser – et notat til Høyesterett. Konklusjon er at: «Den Norske Kirke mener at likestilte grunnleggende menneskerettigheter må behandles likt. Trosidentitet er like grunnleggende og betydningsfullt for et enkeltmenneske sin identitet som seksuell identitet og begge har samme krav på beskyttelse mot forfølgelse. Dette er i samsvar med UNHCRs tydelige og konsistente syn på spørsmålet. Den samme metoden som

legges til grunn i HR-2012-667-A, avsnitt 57 og i Justisdepartementets instruks GI-07/2012 av 22.06.2012, må også benyttes i saker hvor en frykter forfølgelse på grunnlag av religion.»

Kirkerådet hadde også en kronikk i Vårt Land om saken:

<https://www.vl.no/meninger/verdidebatt/2024/12/03/mennesker-ma-fa-utove-sin-tro-uten-frykt-for-forfolgelse/>

Høyesterett konkluderte med at dagens praksis i konvertitt-saker opprettholdes:

*«Dette innebærer at det ved søknad om beskyttelse på annet grunnlag enn seksuell orientering, skal foretas en individuell og konkret vurdering av hvordan utlendingen kommer til å oppføre seg ved retur. **Dersom søkeren –uavhengig av årsak –ikke kommer til å leve på en slik måte at det utløser en forfølgelsesrisiko, har vedkommende etter dagens regelverk ikke krav på beskyttelse.** I de tilfeller der søkeren kommer til å undertrykke en grunnleggende del av sin identitet eller sin levemåte på en måte som er tilstrekkelig alvorlig til å karakteriseres som forfølgelse, skal beskyttelse innvilges.»*

Dommen kan leses her:

<https://www.domstol.no/globalassets/upload/hret/avgjorelser/2024/desember/hr-2024-2346-a.pdf>

- **Observasjoner fra FNs generalforsamling – menneskerettighetskomiteen.**

Katarina oppsummerte erfaringer fra oppholdet i New York som observatør i FNs menneskerettighetskomité i oktober 2024. Det var interessant å høre spesialrapportørenes presentasjoner om aktuelle menneskerettslige temaer. Det var nedslående å observere politiseringen av menneskerettighetene i debatten i menneskerettighetskomiteen. Skriftlig rapport fra oppholdet deles med MRU.

- **Tur til Genève med Mellomkirkelig råd v/Petter**

Det var et vidt og interessant program. Arbeidet til de økumeniske organisasjonene er imponerende. Vi møtte dedikerte og dyktige folk. Kirkenes verdensråd orienterte om arbeidet i Midtøsten. Det var også møter med ACT og Høykommissæren for flyktninger, og Det lutherske verdensforbund som jobber opp mot FN. Besøket var veldig nyttig og lærerikt. Rådet vedtok uttalelsen «Sudan – humanitær katastrofe i verdens blindsoner».

- **Møte med Rådet for personer med funksjonsnedsettelse**

I høst møtte MRU sitt arbeidsutvalg leder og sekretær for Rådet for personer med funksjonsnedsettelse (Rådet). Formålet med møtet var å bli bedre kjent og sondere muligheter for fremtidig samarbeid. Rådet skal snakke sammen og komme tilbake til MRU med forslag til samarbeid.

- **Seminar om trosfrihet under press**

I forbindelse med møte i Mellomkirkelig råd planlegges det seminar om trosfrihet tirsdag 25.2. kl. 16-17.30. Målgruppen er Mellomkirkelig råd, Menneskerettighetsutvalget, Stefanusalliansen, STL, Norges Kristne Råd og andre interesserte.

Petter Wille, leder av Menneskerettighetsutvalget skal lede seminaret. Det blir presentasjon av rapport fra Jonas Jørgensen i Kirkenes verdensråd om trosfrihet i verden. Spesialrepresentant for trosfrihet, Utenriksdepartementet, Øystein Lyngrot vil gi respons på rapporten og si noe om hva myndighetene prioriterer. Internasjonal direktør Einar Tjelle og generalsekretær i Stefanusalliansen Ed Brown vil dele inntrykk fra en fersk tur til Irak. Seminaret avsluttes med en panelsamtale ledet av Petter Wille.

MRU 7/25 Eventuelt

Ingen saker til eventuelt